

Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó

Az interjút készítette, szerkesztette dr. Timár Lajos

Debrecen, 2010. február-november

A család és édesapám katonai karrierje

Édesapám egy erdélyi kis faluban, Vajasd községben született. Nagyenyed és Gyulafehérvár között van ez a község. Nagyapám ott volt esperes-lelképásztor, Gyulafehérváron volt esperes, de nem költözött be soha Fehérvárra, hanem otthon maradt a falujában, és onnan intézte az esperesi teendőit is. Neki 11 gyermeke született. És ezek közül 7 élte meg a felnőttkort, illetve késő öregkort, mert mindegyik nagybácsi, nagynéni hosszú életű volt. Édesapám volt az utolsó előtti gyermek. Nagyon eleven, erős testalkatú és ambiciózus valaki volt. Herculesre szeretett volna hasonlítani, mert ő is érezte, hogy erős, és ilyenformán került a katonai pályára. Tulajdonképpen Nagyenyeden végezte az alsó négy gimnáziumot – akkor még úgy mondták, az alreált –, és onnan került aztán be Sopronba, a katonaiskolába. Jó nagy távolság ez, az ország keleti, Nagy-Magyarország keleti részéről a nyugati szélére elkerülni. De hát ez volt a lehetőség. Testvérei is tanultak, és nagyapám nem győzte volna egyetemen taníttatni az értelmes, talpraesett fiát, mert ez államköltséges iskola volt abban az időben. Így került katonai pályára.

Kecskeméten kezdte a szolgálatot husároknál – ezt nagyon lényeges kihangsúlyoznom. Erre mindig nagyon büszke volt. Nemcsak husár, hanem *honvédhusár*. Tehát magyar alapítású és magyar kézben lévő honvédhusár ezredeknek volt a tagja. Akkor egy volt, Nagy-Magyarország. És ezen belül helyezték a katonákat el. Érdekes módon Erdélyben nem szolgált. Zalaegerszegen szolgált, még aztán Pápán, ott pár évet töltött el. Miskolcra vitték ki a frontra, mert kitört az első világháború, és egyenesen az orosz frontra vitték.

Meg is sebesült. Egy csúnya térdlövést kapott, amivel sokáig kórházban volt. Le is akarták vágni a lábát, de nem engedte. Azt mondta, hogy inkább bicegni fog, de a saját lábával. És csodálatos módon meggyógyult. Tornáztatta, erőltette. Miután kivették a gipszből, kiderült, hogy egészen visszahúzódtak az ínak, egészen elpetyhüdtek a gipsz alatt. Ezt nagy akaraterővel tornáztatta, és aztán a végén jó lett. Miután felépült, még bottal járt. Akkor azt mondta, hogy ő nem ül otthon Pesten a kórházban, egyébként nincs semmi baja, ez idővel fog javulni. Vezérkari tiszt volt. Azt mondta, Oroszországba nem megy vissza, azt már nem bírja –ott látta az embernek meg az állatnak a kínját a sárban. Látta Ukrajnában, hogy szakadtak meg a lovak. Húzták a kis ágyúkat – az csak súly volt, hiába kis ágyú –, beleragadtak a sárba, a lovak csak akartak húzni, és szívburokszakadást kaptak, ott rogytak össze. Oda nem!

Akkor kérte magát egy száraz vidékre, hegyvidékre: Doberdóra. Mondták is a barátok: „Te Gyula! Te bolond vagy! A legveszedelmesebb harctér.” Azóta is többektől hallottam már, hogy milyen szörnyű hely volt. Akkor egyszer csak jött a parancs fentről, hogy az oroszok megint támadtak. Onnan Ausztrián és az egész országon keresztül megint kivitték őket Oroszországba, az orosz frontra. Onnan 1916-ban vezényelték a Kárpátokba, mikor az első román betörés volt, és ott a maroshévízi csatán fejezte be. Nem aludt napokig. Fizikailag, nyilván idegileg is teljesen kimerült. Azt hiszem, hogy az is hozzájárult, annak az élménye, ahogy újraélte és leírta: besegített abba, hogy olyan hirtelen ment el ebből a földi világból. Felizgatta azoknak az emlékeknek az írása.

Jó messze van, Frankfurt tájékán az a hely, ahova vitték idegszanatóriumba. De hála Istennek, ebből teljesen kigyógyult. Úgyhogy erős szervezete csak legyőzte ezeket a túlterheléseket. Azután pedig már a háború vége következett. Igen. A románok ismételt erdélyi betörése, majd bevonulása Budapestre. Nagy büszkén hirdették, hogy elfoglalták Budapestet. Hát könnyű volt, mikor itt teljes káosz volt, akkor volt a vörös uralom, a Kommün.

Ő itt maradt Magyarország területén, és szervezte a székely hadosztályt, mert az erdélyi származású tiszteknek, altiszteknek és legénységnek fájt, hogy oda bevonultak a románok, és harc nélkül elfoglalták Erdélyt, betelepédtek oda. Gyerünk, valamit tenni kell! Akkor már visszaút nem volt, mert édesapámat leírták az élők sorából a románok.

Elfogatási parancs volt ellene kiadva, úgyhogy már soha többet nem mehetett haza Erdélybe, csak később, amikor felszabadult egynéhány évre Kolozsvár, Észak-Erdély.

Aztán volt még egy fontos állomás – Szeged. Ott alakult meg a magyar ellenkormány. Horthy Miklós megválasztásánál két vezérkari tisztet múlt, hogy úgy állt össze az új kormány, Gömbös Gyulán és Toókos Gyulán. Honvédelmi miniszter kellett az országnak. Ki legyen? Katonaember, akinek híre is van, akit ismer a külföld is. Gömbös Gyulának volt egy javaslata, egy másik ember, de édesapámra bízták a végén. Így édesapám döntötte el, hogy akkor legyen Horthy. Szóval volt a vitatkozás ott a tisztek között, hogy melyiket a kettő közül. Azt mondta édesapám, hogy a neve is magyar, a másik nem magyar hangzású név. Magyar ember szívében is, ismeri a felsőbb köröket, hiszen Ferenc József mellett szolgált, és nem azért, mert nagyon aulikus lett volna, hanem azért, mert az volt a rend, hogy minden fegyvernemből négyévenként, rotációs módszerrel legyen mellette szárnysegéd. Történetesen akkor pont a haditengerészettől kellett valaki. Volt magasabb rangú is, mint Horthy, de Horthy nagyon jól ismerte a nyelveket, sok nyelven beszélt, és aztán így esett rá a választás akkor, mikor szárnysegéd kellett. Ez is besegített abba, hogy magasabb körökben ismert a neve.

A többiek hallgattak édesapámra, a vezérkari tisztnek a javaslatára. „Jól van. Akkor jöjjön Horthy.” De hogy? Hogy jöjjön Kenderesről? Kenderes akkor román megszállt terület volt. Onnan nem lehet olyan egyszerűen kijönni. Zsokénak öltözve, lóháton ment. A zsokék nem nagy potentátok, így átengedték. Siófokra mentek Horthyék. Szeged már a román zóna szélén volt, de a Dunántúl akkor még szabad volt. Akkor már utána voltak a vörös terror időszakának! Vágytak az emberek a békességre, a nyugalomra, a biztonságra vagyoniilag is, és az életet illetően is. Persze hogy hogy csatlakoztak egy olyan magyar erőhöz, amelyik ezt volt hivatva megadni nekik, vagy lehetővé tenni. Úgyhogy egyre szaporodtak, ahogy elindultak. Ezt hallottam Dunántúlon, ott lakott az egyik húgom, Tabajdon, az Alcsút melletti faluban, és ottani emberek is mesélték, ahogy a sógorom beszélgetett velük a régi időkről, és kíváncsi volt rá, hogy hogyan vélekedik erről a falu népe, az egyszerű paraszt emberek. Ott mesélték, hogy: „Felcsaptunk Horthy mellé! Hogyne mentünk volna, mikor tudtuk, hogy magyar ember, és végét akarja vetni ennek a teljes felfordulásnak, anarchiának, ami akkor volt.”

Azon a bevonulási képen, a Gellért térnél, már nem véletlen, hogy Horthy mellett ül a lóháton apám. Bekerült a szűkebb körbe. Horthy szárnysegéde volt! De nem sokáig És tulajdonképpen akkor ő átadta a szolgálatát vagy a tisztségét, a szárnysegédi állást egy Magasházy György nevezetű embernek, és elhúzódott a közelről, mert neki menyasszonya volt Erdélyben. Az após pedig a tordai utolsó magyar alispán volt. Édesapám hozzá ment be, jelenteni, amikor jött Arad felől, Gyulafehérvártól Torda felé, hogy mi a helyzet: útközben mit tapasztaltak. Vaggonal jöttek a székely hadosztály tagjai. Volt egy hátsó gondolata, mert meg akarta ismerni édesanyámat, akiről már Pesten sokat hallott egy barátjának a családjánál, aki nagyanyámnak volt unokatestvére. Szóval így volt az ismeretség. Édesapámnak volt egy válása – Pápán laktak együtt még az első feleségével –, de aztán rájött arra, hogy annyira nem passzol a neveltetésük, felfogásuk, és ő meg családot szeretett volna, őneki meg nem lehetett, mert a tüdejével lett valami baja; békességben elváltak.

És ez az ismerőse nagyon sajnálta, hogy egy ilyen komoly, szolid embernek nincs felesége. Azt mondta, van neki Erdélyben két húga, ezeket ajánlaná szívesen. És elmondta, hogy milyen az egyik, milyen a másik, és édesapámnak már akkor elvben édesanyám tetszett meg. A tordai megállás is, kiszállás az alispáni hivatalba tulajdonképpen arra is jó volt, hogy megismerhesse. Bent laktak az alispáni lakásban akkor. Édesanyámat ott látta meg, és azt mondta: „Ez igen!” Hallani már hallott róla, de így szemre is tetszetős, látta, hogy szolid is, tudta, hogy házias. Ilyen családra vágyott. És Isten adott négy gyermeket. De Budapestről akkor már ő nem mehetett többet haza Erdélybe, mert közben jött a fegyverletétel, amivel a székely hadosztály harcainak vége lett. Üldözött ember lett Romániában.

A rendőrőrsökön a fényképe ki volt téve, hogy akárhol meglátják ezt az embert, le kell tartóztatni, mert azt a maroshévízi csatát teljesen az ő számlájára írták, amelynek ő volt az irányítója, a vezérkari tisztje. Tehát édesapám többet nem mehetett. Édesapám azt mondta akkor, hogyha menyasszonyjelöltjét meg akarja kapni, neki el kell tűnnie a porondról, és ne szerepeljen a neve se sehol. Így kérte magát a Hadtörténeti Levéltárba. Volt egy csomó feldolgoznivaló anyag ott a háború után, és ő ezt nagyon értette katonailag is és megfogalmazni is. Ott tulajdonképpen egy fedett állása volt, mint

nagyon sok katonatisztnek. Így lehetővé vált, hogy háttérbe vonuljon, és a román titkosszolgálat ne kövesse minden lépését. Ott csendben eltűnt a szemük elől.

Édesapám ott volt a budaörsi csatában is. Jellemző a nemzet egységére, akkor, mikor már végre kimentek a románok. Már van egy államfőnk, aki egy becsületes ember, és az országnak a javát akarja, az ő hívó szavára olyan gyorsan jöttek a helyőrségekből a katonák Pestre, vagonokkal szállították őket, mikor Károly király be akart jönni – már a második puccsa volt –, és akkor volt a budaörsi ütközet. Ott egyetemisták is belelkesültek, és jelentkeztek önként, hogy mennek és feltartóztatják, hogy ne jöjjön be ebbe az országba, mert itt már rend van. Ők voltak fegyelmezetlenek, idegességükben hamarabb kezdtek lőni. Édesapám megszervezte (Budaörsön van egy szűkület, a Törökugrató s ott jön a vonat keresztül), hogy mikor a vonat áthalad, akkor kezdik lőni. Ezek hamarabb kezdtek. Közben a Károly király emberei és csapatai kiugráháltak, és szétszóródtak.

Édesapámat is elfogták akkor. Az állomás épülete mellett egy szobában kellett neki lenni. Még először Zita királyné is ott volt, és olyan gúnyosan, megvetően (pedig egyenruhában volt, láthatta, hogy nem egy kis ifjonc) azt mondta: „Ti vagytok a mi foglyaink.” Aztán másképp történt a dolog. A vidéki helyőrségek beérkeztek, és úgy volt szervezve, hogy a Keleti pályaudvarra voltak irányítva a városi villamosok. Csak leszálltak a vagonokról, és egyenesen a villamosokkal lehetett kimenni Kelenföldre gyülekezni. Civil forgalom leállítva, a katonaságot pillanatok alatt kiszállították oda a város szélére.

Végül is megfordult a csata menete. Érdekes viszont, hogy a Dunántúlon elég sok királypárti katonatiszt volt. A vasutasok sem tartóztatták föl a vonatot. A magyar népnek azért a királytisztelete megvolt. A király! Ő jön, akkor álljunk mellé és segítsük. Nem mindenki tudta annak felfogni a súlyát, hogy mit jelent az, hogy egy Habsburg vagy egy magyar.

A Hadtörténeti Múzeum mellett a Vitézi Rend megalapításában is erősen benne volt. Nagyon szerettem mindig a történelmi visszaemlékezéseket hallgatni, és így maradt meg bennem. Ezután több vidéki helyszínre vezényelték. Így voltunk Komáromban.

Engem például Komáromban kereszteltek. Akkor levitte édesapám a családot, béreltek nekünk is szállást, hogy ott legyünk együtt. Én voltam a második gyermek. Legközelebb Nyíregyházára helyezték. A harmadik testvérünk, Enikő húgom már Nyíregyházán született. A negyedik Debrecenben. Tipikus katonacsalád élete.

Debrecen: felnevelkedésem helyszíne

Én teljesen Debrecenhez kötődöm. Minden gyerekkori élményem oda köt. Poroszlai út, aztán később a Péterfia utca 9, az édesapa a városi elittel, a Vásáry-féle társasággal nem állt kapcsolatban, ők voltak a civilek, édesapám pedig a katonai vonal. És azon belül édesapám nekifogott gazdálkodni, és minden szabadideje arra ment el. Csak éppen a legszükségesebb társadalmi kapcsolatokat tartotta, mert ő a tanyát akarta felépíteni. A gazdálkodás iránti szeretet családi örökség volt... nagyon szép birtokot hozott létre, óriási munkával.

1926-ban kerültünk Debrecenbe. Édesapám 35-ben ment nyugdíjba valóságosan. Azután már „csak” a vitézi törzskapitányi teendőket látta el. De azelőtt, itt-ott kiszálláson volt csapattiszt munkája, nem volt olyan magas a fizetése. Mégis, az mit tett lehetővé? Mekkora lakást tudtunk bérelni? Ott a Péterfián, a Tanítóképző melletti épületben ötszobás lakásunk volt. Volt egy háztartási alkalmazottunk. Nem kellett külön szakács. Nem vittünk olyan nagy házat. Édesanyám nagyon ügyes volt, tanulta is lány korában. Akkor még küldték a birtokos, nemes családok a gyerekeiket, hogy egy kicsit tanuljanak főzni különlegességeket, ezt, azt, amazt. Nyelveket tanulni, zongorázni, festeni. Édesanyám a zongorával nem sokra ment, mert nem volt jó hallása, de a festészet... Nagyon szép dolgokat festett, jó kézügyessége volt. A lakáshoz a bútort lassanként megvették. Ahol tudtak, ott Erdélyből segítettek nagyapámék. Akkor már konszolidálódott a helyzet, és bank útján egy kis pénzt átutaltak. Szerette édesapám a szép régi dolgokat, a használt antik bútort. Nagyon szép volt a szalonunk például. Ennek egy darabja itt ez az intarziás szekrény. Örülök is neki, hogy legalább egy darab megvan...

1926-tól Debrecenben éltünk, ott jártunk iskolába, édesapám is itt dolgozott – de mi tulajdonképpen nem éltünk benne úgy a debreceni közösségben, mint az elgondolható lenne. Mert a katonaság egy külön egység volt Debrecenen belül. Azon belül is volt egy vitézi rend, a vitézeknek a csoportja, ezekkel voltunk jobb barátságban. Iskolákból, tiszti iskolákból, harctérről, innen-onnan ismerte édesapám őket. És a vidéken lakó birtokos családokkal kerültünk jó kapcsolatba. Vagy úgy, hogy Debrecenben is volt lakásuk, és ott társaságban összejöttünk velük. Álmosdon például volt egy tüzér altábornagy, letelepülve a feleségének az ősi birtokán – ővelük nagyon jó kapcsolatunk volt. Éppen tegnap került a kezembe egy levél, amit a felesége írt édesanyámnak, apuka halála után, leírta, hogy milyen szép volt a Gyulatelkepuszta (így hívtuk azt a birtokrészt). Nem volt nagy, 127 hold az egész, úgyhogy nem voltunk nagybirtokosok. De azt szépen eltervezte a domborzatnak megfelelően, és akkor Álmosdról - azért hoztam ezt bele, hogy ez a néni írta –, őtőlük hoztunk jukkát, hegyes levelű, szép nagy fehér virága volt. Az nagyon szerette a homokot. Abból például egy útkanyarban, egy rézsűnek a tetején egy sort ültetett. Van is fényképem róla, hogy ő egy 185 cm magas ember volt, és a jukka magasabb volt nála már. Olvastam tegnap ezt a levelet, és megmelegítette a szívemet a sok emlék, ami előjött. A baráti társaság katonatisztekből került ki többnyire, akiknek ráadásul a közelben is volt birtokuk. Pont a határ másik oldalán van Csokaj, és onnan vett feleséget nagybátyám. Szóval így összegabalyodtak ezek a szálak is...

Aztán Balkány mellett van Abapuszta, ott lakott egy altábornagynak a családja, velük nagyon jó kapcsolatunk alakult ki, ő is vitéz volt. A másik bácsi is, az álmosdi is vitéz volt. Ilyenformán kerültünk kapcsolatba a vidéki birtokos családokkal is és Vay főispánnal. Van is egy fényképem róla, amit érdekes módon kaptam. Egy hajdani huszártiszt, édesapámnak nagy tisztelője, mondhatnám, rajongója adta, aki aztán a debreceni püspöki palotában lakott tanítónő hűgával és az öreg édesanyjával. A debreceni városháza előtt - nem tudom, milyen alkalom után - állnak sorban, vagy hatnyolc vezető ember. Édesapám is díszmagyarban. Az alispán is díszmagyarban, és Vay is.

Nálunk a társasági összejövétel sajátos formája volt az „étkes terefere”. (Édesapám elnevezése!) Ez úgy évente vagy két alkalom: az egyik a szűkebb baráti körnek volt, a

másik a hivatalos, akiket illet meghívni, de akikkel nem tartottunk olyan szoros kapcsolatot. Fel volt terítve - most svédasztalnak mondják -, nagy hosszú asztalon fel voltak rakva a különböző étek. Minden házilag készült. Édesanyám borzasztó ügyes volt ezekben a dolgokban. Járt is főzőiskolába, amikor elvégezte az iskolai tanulmányait, akkor ezt tanulta. Háziasszonyképző. Nagyon szívesen is csinálta.

Mielőtt megnyílt volna a büféasztal, az a szoba addig le volt zárva, és akkor egy kis üdítőt kínáltak és peracet. Arra szívesen itták az emberek a bort, akár a fröccsöt üdítőnek. Felvágottak voltak, mert disznót mindig vágtunk, nem is egyet, mert a tanyára a cselédeknek kellett a konvenciót kiadni, és zsír vagy szalonna, minden hónapban járt nekik.

Édesapám falujából menekült át két fiú. Ezek hol álltak volna meg, ha nem nálunk? És kérték az édesapám segítségét. Addig, míg aztán sikerült egyiket elhelyezni, a másik a házkörüli munkákban segített. Cserépkályhák voltak, télen behordani a fát segített, de ez csak átmeneti dolog volt. Mikor beleesett éppen egy téli időszak, mikor vendéglátás volt nálunk, ilyen fogadás, arra emlékszem. Azért mondom, hogy „inasfélének” volt beöltöztetve, fehér kesztyű volt rajta, és ő úgy hordta a pereces botot. Mikor már nagyok voltunk, nagyobb volt a mozgás a háznál, volt egy szobalányunk is.

Vásáry polgármester – akit túl liberálisnak tartott apám – nem volt nálunk, de Baltazár püspök sem, ő is egy kicsit liberálisabb ember volt... Édesapám nem szerette – magunk között mondom –, nem az ő esete volt. Szóval nem szívelte nagyon, mégpedig azért nem, mert olyan pozőr volt. Úgy prédikált... különösen emlékszem egy segédlelkészére, aki nagyon túl akart tenni a főnökén: „Kitépem a szívemet!” – döngette a mellét a szószéken állva. Az ilyet nem szerette. A Nagytemplom helyett a Kistemplomba jártunk

Iskolás éveim

Mind a három lány tőlünk a Dóczyba járt. A bátyám Nyulason végezte az első elemi, a többi már bent a Kollégiumnak az elemi iskolájában járta ki. Utána katonaiskolába ment Kőszegre. Én ott érettségiztem a Dóczyban '42-ben, a húgaim négy gimnázium után

átmentek – akkor kereskedelminek mondtuk –, most közgazdasági középiskolába. Felsőkereskedelminek hívták akkor, ott már praktikusabb tárgyakat tanultunk: angolt vagy franciát is a német mellett, érettségi után ide szerettem volna menni egyetemre is. De édesapám azt mondta, hogy az egyetemista lányok – akkor is volt már az erkölcsükkel baj – nagyon szabadosak, nem akarja a lányát olyan helyre adni. Így aztán maradtam otthon. '44-ben akkor már vége volt – hogy így mondjam – a világnak. Számunkra minden, ami előttünk állt - elveszett.

A Dóczy nagyon jó iskola volt, azt tudom mondani. Közösségre nevelő, munkára, tanulásra készítető. Egyébként Szabó Magdát onnan ismerem, hogy én akkor voltam hetedikes vagy nyolcadikos gimnazista, mikor ő hospitálni járt be hozzánk. Akkor ő már végzős volt az egyetemen.

Nem tudom, mennyi látszik meg belőlem mostan a hajdani dóczystából? De azt tudom, hogy nagyon összetartók voltunk. A 65 éves érettségi találkozót még megtartottuk. De hát most már ebben a korban, 86-on felül már nem vállalkoznak a lányok. Még a Debrecenben élő kettő-három, ha összetalálkozunk, akkor az is jó.

A barátnőim mind dóczysok voltak. Volt egy jogászprofesszor, bizonyos Sztéhlo, akinek a nevét halljuk mostanában. A testvérének a gyereke lehetett, aki Budapesten a zsidómentésben tüsténkedett, és most nagyon dicsérik és elismerik az érdemeit. Neki volt két unokatestvére, sőt volt ott egy fiú is, ha jól emlékszem, de az nem biztos. De két Sztéhlo lány volt, ikrek voltak, egy szőke és egy barna. Ezekkel jóban voltunk, összejártunk családirag. Ők is dóczysták voltak. Aztán emlékszem nagyon, haláláig nagyon jó kapcsolatom volt Hadászi Judittal. Egy huszártisztnek a lánya volt. Szóval – egy külön társaság volt a tiszti társaság, és külön a civilek. Nos, édesapám a kettő között volt, miután neki mint vitéznek, civilek között is voltak beosztottjai, vagy emberei, vitézek, akik a háborúban helytálltak, és kapták ezt a címet. Ez nem azt jelenti, hogy mindenkivel tartottuk a kapcsolatot, hanem aki szimpatikus volt. Mint ahogy az normális dolog szerintem. Az ember egy településen lakik, és csak azokkal tartja a közelebbi kapcsolatot, akikkel szimpatizál.

A Dóczyban katolikusok és zsidók is voltak. 48-as létszámú volt az osztályunk. Nagy létszámú osztály volt. Két katolikusra határozottan emlékszem. Hamvazószerdán ők szabadnapot kaptak. Délelőtt elmentek a templomba, és amikor jött vissza, egyiknek itt a homlokán volt valami. Mondom neki – én nem tudom, hogy ez mi. Akkor figyeltem fel először rá. Református körökben ez nem volt szokásban. Őtőle tudom – ő is egy katonatisztnak volt a lánya . A másik katolikus? Az apácák talán túl szigorúan megszólították, ha elvitte az anyja bálba – valami ilyesmi volt. Ez kisebb gimnazistáknál még probléma volt, nagylányoknál már ez természetes lett. A Dóczynak is volt bálja, az úgynevezett Lilla-bál. Nagy városi esemény volt, az Arany Bikában tartották.

Öt zsidó osztálytársam volt. Volt két Frank nevezetű, arra emlékszem. Volt egy hosszú, barna Frank, és volt egy kis alacsony, göndör hajú, az is Frank. Ők unokatestvérek voltak. Aztán volt a nagy fakereskedő, Balogh Dávid lánya, ahol most a Tesco van, az a terület volt a faraktára. Oda járt fű-fa-virág vásárolni, olyan jól felszerelt. Nagyon rendes volt. Édesapám is oda járt. Pedig azt mondják, hogy a zsidókat nem pártolták. De aki rendes ember volt, avval nem volt semmi baj. Nagyon sokat beszélgettünk a Balogh Katalinnal. Volt neki egy unokatestvére, egy ügyvédnek a lánya, ő is velünk volt, és volt egy, aki már nem érettségizett velünk, a Glück Klári, a tablónkon még rajta van. Nem tudom, hogy mi történt vele. 42-ben érettségiztünk.

Otthon egyáltalán nem volt zsidózás. Nekem jó kapcsolatom volt a zsidó osztálytársaimmal, az egyik pontosan előttem ült, az volt a nagy fakereskedőnek a lánya, Balogh Dávidé. Szóval nem volt ilyen kivételezés, hogy az zsidó bolt, oda nem megyek be.

Ha én visszagondolok a gyerekkoromra és ezekre a zsidó üzletekre, akkor én nem tapasztaltam antiszemitizmust. Egyszerűen tudomásul vette a magyar ember azt, hogy a zsidó értelmesebb, ügyesebb, kedélyesebb. És elment hozzá vásárolni. Nem szólva arról, hogy aránylag jó jutányos áron lehetett a zsidónál vásárolni. Például a gyerekeknek, három kislány volt nálunk. Szandált nyáron azt biztos, hogy a zsidónál vettünk. A Hatvan utcán volt a zsidó cipőboltja, nem egy elegáns üzlet volt, ilyen alkalmi

dolgokat árult, nyilván hogy olcsóbban, mert rezsije nem volt olyan nagy, mint a főutcaiaknak, és az én édesapámnak a fizetése sem volt olyan nagy, és annyi mindenre kellett, és azért megnézték, hogy három lánynak egyszerre mennyibe kerül egy nyári szandál például.

Domináns szerepük volt a kereskedelemben minden településen, ez tény... Hát volt egy zsidó boltos, azt tudom. A Szent Anna utca és a Fő utca sarkán volt, a város felőli sarkon egy előkelő textilkereskedő. Nála is vásároltunk. Vásárlási könyvünk volt, édesanyám beírta, hogy mit kér, és akkor ott számlázták, odaírták az árat, összegezték, csak el kellett küldeni a szobalányt, és az elintézte az ilyen apró-cseprőt, nem kellett különösen megnézni az árut, mert megbízhatóak voltak. Rossz árut biztos, hogy nem tartottak. És a harmadik az, akit tudom, hogy zsidó származású volt, egy református lányt vett el, és a családjával nagyon jó kapcsolatban voltunk, de aztán ők elmentek Pécsre.

Egy fogalom volt Debrecenben a Balogh Dávid. Még egy emlékem van róla, az apáról, hogy eljött hozzánk, amikor a zsidóüldözések kezdődtek, és kérdezte, hogy mit csináljon. Segítsen édesapám rajta. Aztán tanácsolni tudta csak, másra nem volt módja. Akkor még nem kezdődtek a sárgacsillagos dolgok, de már előrevetítette árnyát a jövőre. Azt mondta, ő szívesen áttérne a keresztyén hitre, hiszen keresztyének között él, a lánya is odajár a Dóczyba. Arra is emlékszem, hogy édesapám mondta neki, hogy ő a kisebb egyházat, az evangélikus egyházat javasolja, mert nálunk nagyobb publicitást kapna az áttérése.

Szóval jól voltunk egymással. És mikor jött a sárgacsillagos korszak, ez már nekem az utolsó esztendő volt, mi abban az időben már kint voltunk a tanyán a bombázások miatt, én 42-ben érettségiztem, és már akkor a húgom volt érettségi előtt, úgyhogy mi csak hallottuk, újságot nem olvastunk, mert nem érdekelt az újság, mint kislányt vagy nagylányt engem. Csak akkor láttam, mikor bementem Debrecenbe a húgom érettségije előtt, hogy neki főzzek, és melegre jöjjön haza, és úgy menjen a vizsgára. Döbbsentem láttam, hogy le volt zárva a Hatvan utca eleje, mert ott kezdődött a gettó, és akkor ki a

külső vásártérig, és a közbeeső utcák, és hát mi ez? És akkor az ablakon keresztül láttam a nagy sárgacsillagot. Itt hordták baloldalon a nagy sárgacsillagot. De akkor azokról a rettenetes dolgokról, amik történtek, nem hallottunk, ezt nem szellőztették újságok, utólag derült ki, hogy vitték őket, és hova vitték őket.

Szóval, így nézett ki a zsidógyűlölet a valóságban: hogy nem volt – az egy mesterségesen felturbózott dolog, ahogy most szokták mondani.

A bátyám katonai iskolába került, Kőszegre, és ott végezte az alreált, tehát a négy középiskolát, és onnan Pécsre került, ott volt a főreál. Közben kapott egy tüszős mandulagyulladás nagyon magas lázzal, és utána be akarta hozni a lemaradást a sport terén – nagyon lényeges volt a katonaságnál –, túlhajszolta magát, és lett egy szívelégtelensége, ami miatt nem vált alkalmassá a katonai pályára. Édesapám összeköttetései vagy ismeretségei révén kijárta, hogy legalább ott érettségizhessen le, ahol eltöltött hét esztendő, és hogy ezekben a szaktárgyakban tanult, hát reál, nem humán tagozat volt. Azt még megengedték, hogy ott érettségizhessen le, ahol eltöltött hét esztendő. Elvégezte a jogi egyetemet, csak a doktorátus maradt el, mert közben fogságba esett. Négy évig volt orosz fogságban. Egyszerűen az utcán fogták el, munkába menet. Nyugat-Oroszországban volt. Kolhozban dolgozott. Neki nem volt olyan változatos, mint a páromnak az élete, ilyen 17-18 éves fiúkat ide-oda rakták, hol ilyen munkára, hol olyan munkára: vagon-kicsomagolás, ami jött, vasútépítéstől kezdve malomipari munkáig. Mert mindenüvé jelentkezett, mikor ember kellett. Azt mondja: „Legalább nem ülök ott bent a táborban, és hallgatom a sok mocskos beszédet.” Mert az ment. És nemcsak az. Akkor az ember remélte, ha kivisznek egy kis csapatral, többet adnak enni is. És ez lényeges volt a fogságban.

Édesapám tanyai birtoka

A vitézi rend szervezéséhez hozzátartozott, hogy a vitézi rend vezetői és a legénység egy része is földet kapott. Így édesapám is egy homokos, gazdálkodásra nem igazán ideális földet kapott. Ez a föld évekig nem kellett senkinek. A vitézi széknek fel volt

ajánlva, és hirdették az újságban, hogy ki jelentkezik. Sívó homok, hát mit kezdjen rajta az ember? Édesapám kiment személyesen megnézni, miféle terület ez, hogy nem kell senkinek. Felment ott egy magas dombra, nála volt a teodolitja, benézte térkép alapján. A világosi várnak este már a lámpáit lehetett látni. El is nevezte rögtön azt a dombot Erdélylátónak. Mi mint gyerekek mindig úgy emlegetjük: az Erdélylátó. Szóval egy olyan kiemelkedő homokbucka volt. Megdobbant a szíve, na, ezt én fogom kérni. A társak már kaptak földet a vitézségükért, a vérük hullásáért. A legénység különösen, hogy kezdjenek egy újfajta nemességet, amely magyarnak tartja magát. A mai napig ez a gondolat. Ez a mentalitás bennük van most is: összetartani és a magyarságunkat megőrizni.

Mi nem voltunk gazdag emberek, mert mindent abba a földbe tápláltunk bele. Szerszámokat, állatokat, gépeket venni. A műtrágyázás akkor jött divatba. Jött a szél, fölkapta homokostól, és a szomszédban egy nagybirtok volt akkor még, annak az erdejébe rakta le. Akkor kezdte édesapám a fasorokat ültetni, hogy megkösse. Kítapasztalta a széljárás irányát, és így sikerült megkötni a homokot. Különleges bokrokat ültetett, különféle fákat. Ezek a szélfogó fasorok, jegenyenyárfák gyorsan nőttek, szerették a homoktalajt, igénytelenek voltak. Mire egy jó gazdaság alakult ki, akkorra elveszett az egész. És nem adtak vissza semmit belőle, mert vitézi telek volt. Ott nemcsak növénytermesztés volt és gyümölcsfák voltak, hanem állatok is. Négy pár ló volt. 126 hold volt. Szóval nem volt egy óriási nagy terület. És a szőlőt, gyümölcsöt, mindent az ő precizitásával, úgy nézte be a sorokat, hogy így is, úgy is derékszögben álljanak a gyümölcsfák. Minden egyes fának a helyit ő jelölte ki. Barack is volt. Őszibarack, abból már hasznunk is volt. Az első termést úgy szedtük le – gyönyörű nagyra nőttek –, ládában selyempapírba csomagoltuk. Bátyám vitte hajnalban be Debrecenbe, ott volt egy elit csemegekereskedő. Azt mondta, bármilyen mennyiségben átveszi. Na de hát az egy nyár volt! Édesanyám az első szőlőtermést tenyerében hozta, amit talált, a család szemenként eszegette, mert ez a saját termés. Ez lett a sívó homokból. És aztán elfújta a szél...

Volt idő, mikor az édesapa naponta kijárt. Kétkerekű, nagykerékű bricskája volt. Befejezte a munkáját a dandárparancsnokságon, és már ott volt a tisztiszolga, aki neki

volt kijelölve. Odavitte a kocsit, édesapám beleült, és ő hajtott ki. Átvette a dolgokat, kiadott gabonát a cselédeknek, az állatoknak, és este vissza. Borzasztó megfeszített munka volt ott abban az időben. Több mint 30 km naponta oda-vissza, vagy akár hetente azon a homokos úton. Meg is lett a következménye, szívrohamot kapott egy nagyon fárasztó nap után. Sok probléma összejött. Éjszaka eszméletét veszítette. A dandárparancsnokságon már az a híre volt, hogy meg is halt. Orvost hívtunk mellé, és azok vitték a hírt, hogy nagyon rossz állapotban van a szíve. Ugye már voltak előzmények a háborúban, különösen a maroshévízi, az volt egy nagyon túlerőltető a szívének. De ő a sportok terén is nagyon jeleskedett, úgyhogy az sem volt szívkiélelmód. De aztán csak teltek az évek is, mindig jött rá valami.

A tanyán először még nem épült lakás a család számára. Négy cselédlakás volt: szobakonyha kamrával. A konyha közös volt. Az épület kicsit U alakú. Később épült még egy másik lakás is. Az eredeti épületben 1/3-ában csak a tanyagazda maradt ott. A többi nyári vakációra mi használtuk. Úgy kentük sárral a földjét. Három lánynak az ágy fel lett állítva, a másik részébe édesapámék. Volt egy közös előtér, ami hajdani konyhás tüzelőhely volt, és mögötte egy kis kamra két családnak, és annak a közfalát ütötték ki, és az lett a bátyámnak külön kis keskeny szobája, hogy csak az ágya fért el, és mellette el tudott menni. És oda nem lehetett ilyen dolgokat kivinni, hogy képeket, pedig volt néhány. A nyarakat ott töltöttük. Nem mentünk mi külföldre, de még belföldre sem nyaralgatni, hanem a tanyára. Fogalom volt: megyünk ki a tanyára. És ott aztán dolgoztunk, ami jött...

Ahogy közeledett a háború, ekkor elrejtettük, amit lehetett, a földbe. Kivittük például a szőnyegeket. Feltekertük, a legnagyobbat alul, és szépen rárakva, molytalanító szerrel behintve, szorosan felgöngyöltve. Két lepedőt összegépeltem édesanyám, azzal az egészettel beborítottuk, hogy moly ne érjen hozzá. Gyapjú szőnyegek voltak, perzsaszőnyegek. Azt kivittük. A képeket nem tudtuk ott elhelyezni, nem voltak olyan nagy szobák, a hajdani cselédlakásokban.

Menekülés a világháború alatt

Az elejét kezdem mondani. Mi nem akartunk tulajdonképpen elmenekülni, külföldre végképpen nem, csak Budapestig. Ugye nagyváros, és ott eltűnik a tömegben az ember. Mondtam, hogy a románokat küldték puffernek az orosz csapatok, ők hátul álltak készenlétben a nagy fegyvereikkel, de a románokat küldték megszálló csapatoknak a frontvonalra. Na, és édesapám ezt nem akarta bevárni Debrecenben.

Őt a románok azonnal letartóztatták volna. Ezért akartunk menni Pestre. El is helyezkedtünk, sikerült lakást kapnunk, ha ez még mond a mai embernek valamit: Zathureczky Ede. Híres hegedűművész volt, és az ő lánya a barátnője volt egyik rokonomnak, akikhez mi megérkeztünk, és aztán ők próbáltak valamit csinálni. Ennek a lánynak a férje, bizonyos Kapéter Iván a fronton volt. Építészmérnök volt, fiatalember, nem volt még gyermekük, és a teljes lakást átadták nekünk. Egy ötödik emeleti lakást a Böszörményi úton. Jó, hogy nem vártuk ott meg a háborút, mert levitte a ház tetejét a bombázás, mikor Buda ostroma volt. Édesapám az óvóhelyre egyetlen egyszer jött le. A lift el volt romolva, ő nem bír felmenni a rossz szívével az ötödik emeletre. Mire felért, jött a másik légitíradó. Édesanyám meg lent maradt, valósággal leköltözött a pincébe. Kabátban, kis enivaló volt nála, hogy ne kelljen mindig fel-le... Őneki meg a mozgása romlott el, idegbénulást kapott a csípőjébe.

Elmondjam, hogy mért mentünk egyáltalában tovább? Mert édesanyám nagyon húzta a lábát, erősen sántított azzal a bizonyos lebényt csípőjével. Ezért kellett nekünk Budapestről elmenni. Akkor megyünk Dunántúlra, az egyik barátunk lánya hívására. Papszás Stefike ment férjhez a Dunántúlra. Az ismeretségük még akkor történt, mikor a magyarok bevonultak Észak-Erdélybe, és oda szállásolták be a tiszteket az ő kastélyukba, kúriájukba Csokajra, ami itt van a határon, pont a túloldalon, Álmosd esik erről, Csokaj már román terület most. A huszárok bevonultak Erdélybe, még a bevonulást végigcsinálták. Mikor visszafele jöttek, az ezredparancsnok a tisztikarával újra megjelent ennél a családnál, de akkor már helyettesének a szíve fogva volt! Ebből lett egy házasság. Jó házasság... ő Dunántúlon volt birtokos, hívtak bennünket, hogy mehetünk oda, kapunk egy szobát.

Pestről eljöttünk a bombázások miatt. A másik ok pedig az volt, hogy egy huszár inkább maga éhezik, de a lovának ennivalót szerez. Még ha lop is. Közlegények között volt ilyen: lopok, de a lónak enni kell! És Budapesten mit lehetett venni? Volt valamennyi takarmány, amit a szekér hátulján vittünk, de az csak arra való volt, hogy egyszer-kétszer abból megetessük a lovakat. Még egyszer édesapám kiment Vecsésre is, merthogy az közel volt, és onnan próbált takarmányt behozni, de láttuk, hogy ez nem megoldás. Akkor már olyan őrült autóforgalom volt, németek is menekültek. Szekér, ökrösszekér mindenütt az országúton. Egy borzalom. Rémálomnak is sok, ha az ember rágondol arra az utazásra. A németeknek mindenütt utat kellett engedni. Még az indulás első napján történt, hogy egy lovat láttunk, és folyt a vér a combjából. Valamelyik német katonai autó előzni akart, és pont a lovat érte; a combjából egy jó nagy darabot legyalult.

És ugyanez nagyban volt Budapesten. Akkor édesapám azt mondta, hogy nem, semmiképp. Ennivalónk volt, mert vittünk magunkkal lisztet is, mindenfélét, elkészültünk rá, hogy önellátók leszünk, de ezt nem lehetett idegileg bírni. Az, hogy szirénázás állandóan, fel a lakásba, le a pincébe, és hogy a lovak meg mit esznek? Éhen pusztulnak! Akkor döntöttük el, hogy megyünk tovább. Ahogy jöttek az oroszok közelebb, mindig tovább, és már csak a határ volt. Akkor azon is át, ha már eddig eljöttünk. Itthon minden veszve maradt, akkor legalább ne várjuk be az oroszokat.

Sok-sok nehézséggel, földrajzilag is óriási a távolság, és domborzati viszonyok szempontjából is, hiszen ott a hegyeken keresztül eljutni egészen az Enns folyóig, és átkelni, hogy amerikai zónába kerüljünk...

Életemnek az egyik nagyon feszült helyzete az volt: átjutunk-e az Enns folyón, vagy nem. Közeledve az Enns folyóhoz már a civil lakosság is beszélte a megszállási zóna határát. Ha utolérnek az oroszok... Felfedeztük, hogy magyar huszárok járkálnak a faluban. Megszólította édesapám őket, hogy hogy kerültek ide. Nyíregyházi huszárok voltak éppen, a parancsnokság meg ott van fenn a dombon, egy kis osztrák kastélyban szállásoltak be. Édesapám oda felment. Hát ott kitörő örömmel fogadták a hajdani tanítványai, akiket terepgyakorlatokon tanított, mint nyugdíjas. (Nemcsak lóügyi előadó volt, hanem a fiataloknak a kiképzője is.) Már tudták a parancsnokságon, hogy mi a

helyzet frontokon. És egyre közelebb jött a front, és hallottuk már a lövésekből, hogy közel vannak.

Biztonságosabb volt az amerikai zóna. Úgy gondoltuk, ha már minden veszve van, akkor legalább az életet mentjük, ha már idáig eljöttünk ilyen távolságra. De az, hogy ott maradjunk, ez szóba sem jöhetett. Mondták ott többen is, fiatalabb tisztek, hogy ne menjünk vissza, Amerikába is ki lehet vándorolni, vagy Nyugat-Európába. S azt mondtuk, hogy nem, nem. Magyarország a hazánk.

Bátyámról nem is tudtunk semmit, aztán kiderült utólag, hogy ő meg orosz fogságba esett Budapest eleste után. 44 karácsony estét még fent töltötte nagyanyáméknál, akik Tordáról jöttek ki. Aztán eltűnt, elvitték az oroszok. Az utcán fogták be. Ment a munkahelyére... a szököttek helyett, újat fogtak el. Nem tudtunk róla évekig, hogy él-e, hal-e.

A hazatérés, az új élet

De még jogunk se volt a lakáshoz Mikor hazaértünk, édesapámat hat hétig tartották vizsgálati fogságban Székesfehérváron. A vonatról leszállva szétválogatták az embereket: aktív tisztek, nyugdíjas tisztek külön, családtagok külön, és ott váltunk el egymástól, és cipeltük apukának a kis motyóját is, a hátizsákszerűt. Összes vagyonunk az volt, ki mit elbírta a kezében vinni. És aztán miután kivizsgálták, hogy nem volt háborús bűnös, és a magatartása milyen volt... A vizsgálatban egy altiszt előállt, hogy ő beosztottja volt: „Nagyon szigorú ember volt, megkívánta a rendet, de jobban szerettem, mint a saját apámat, mert nagyon igazságos, emberséges ember volt.” Úgyhogy az ő szavára mentették fel apukát. Mert nem találtak addig sem semmit, mert 35-ben nyugdíjba ment, és ennek az embernek ez a pozitív vallomása segített, akkor nagy valaki lett... Így édesapám megmenekült a letartóztatástól. Ő volt Barta őrmester, Debrecenből.

A háború után se bútor, semmi nem maradt. Muszáj volt valamiből élni. Ketten voltunk, a két nagyobbik lány otthon, a húgom még akkor végezte az utolsó évet a felsőkereskedelmiben. Most közgazdasági szakközépiskolának hívják. Neki még két éve volt tulajdonképpen hátra. Az egyiket úgy végezte, hogy fél évig bepótolta az első fél évet, levizsgázott belőle, és akkor a második félévtől járt, és érettségizett a többiekkel egyszerre, kitűnő érettségivel. Amellett, hogy magát fenn tudja tartani, valamennyire besegítsen a kosztba, más diákokat korrepetált. Egy osztálytársának, Évikének az édesanyja hívta magukhoz. Hogy lakják náluk, csak annyit hozzon, amennyit otthon is megenne, nem kérnek semmi díjat. Nagyon szerette Évike a húgomat, és az édesanyjáék is komoly hitben járó emberek voltak, és szeretetből felajánlották. Nagyon nehéz volt elfogadni, hogy az ember abban a nehéz világban, valakit, akinek a férje orosz fogságban volt, csak a néni volt itthon a két lányával, hogy ezt tőle elfogadjuk. De az egyetlen megoldás ez volt – egy tizenhét éves fiatal lány, hát most kettébe törjön a tanulmánya, mert nem tudjuk fizetni a tandíjat? Így lakhatott bent, és otthonról, amit aztán mi a mezőn dolgozva megkerestünk, abból juttattunk neki. Hol járt a vonat, hol nem járt, Sárádon túl, Sáránd és Nagyléta között. Bivalyszekérrel ment például be. Megkértünk valakit a gazdák közül, akit ismertünk, és hallottuk, hogy megy be Debrecenbe, valami áruját viszi eladni. El lehet képzelni, milyen cammogás volt, mennyi időbe telt annak a rövid 20 kilométernek a megtétele. De olyan is volt, hogy bivalyszekéren vitte be a munícióját, amikor ősszel bement az iskolába.

Az én munkahelyem? Hát megint egy érdekes dolog. Játékkészítő Kisipari Termelőszövetkezet volt pontosan az elnevezése. És azt egy néhány asszony, zsidók is voltak köztük, egy fiatalasszony, a férje továbbszolgáló katonatiszt volt, azt hiszem, hadnagyi rangban. A jó szándék megvolt benne, hogy segítsen. És az egyikkel, aki tagja volt az alakító társaságnak, akik – mondom, zsidó asszonyok voltak vagy lányok – történetesen egy udvaron laktunk, mikor bekerültünk Debrecenbe. Jó beszélgetős viszonyban voltunk az anyjával. Megjárták ők is a táborot, és beszélgettünk többször, és tudta, hogy én keresek állandóan munkahelyet, de Debrecenben mindjárt azzal kezdték, hogy nem a Toókos Gyula lánya? Hát az vagyok. Nem tudok mit csinálni, az vagyok. És ő mondta nekem, most alakul egy szövetkezet, egy kisiparosokból álló szövetkezet, nem

akarok-e dolgozni. Mondom, hogyne akarnék, négykézláb mennék, csak nem kellek. Na, azt mondja, ott azt kérdezik, hogy tud-e varrni, kézügyessége van-e, mert babakészítő, babagyárnak is nevezték. Textilből varrtuk a kezét-lábát, és a papírmásé fejeket kellett ráilleszteni a törzsre. Aztán kicsit terjeszkedtek, akkor már férfiakat, esztergályosokat vettek fel, azok csináltak kuglikat, meg én nem tudom, milyen esztergályos munkát. Szóval 50 körül volt a tagság, és alapító tagja lettem ilyen formában, hogy mindjárt az elején beléptem, és ez nagy előny volt, de hát ez nem jelentett semmi különösebbet, mert mindent végig kellett csinálni, a munkafázisokat. Ott kezdtem, hogy két fillérért rajzoltuk a textilre a babának a karját meg a combját darabszámra. Azt kivágni, összegépelni. Azt már külön a gépesek csinálták, mert azok is asszonyok voltak. Ott is volt egy megtűrt, ilyen magamfajta valaki, akinek volt varrógépje, behozta a szövetkezetbe, ez fokozat volt már, hogy valakinek tulajdona is volt. Nekem a két kezemen kívül semmi tulajdonom nem volt, csakhogy az, hogy mindjárt az elején beléptem. És így futószalagon mentek a dolgok. Egyik rajzolt, akkor vitték a gépesekhez egy halomba. A következő kivágta, a harmadik kifordította a dolgokat, a negyedik tömte, az ötödik bevarrta a vállánál. Szóval minden fázisában részt vettem. És hát észrevették, hogy szeretek is dolgozni, gyorsan, sokat megcsináltam, és jó minőségben, így haladtam előbbre-előbbre.

Egyszer aztán Pestről jött ki a régi nagy játékkészítő, zsidó asszony. Ő volt országosan a feje mindezeknek a vidéken dolgozó kisüzemeknek. Ő jött ellenőrzésre, és oktatásra, továbbkítésra, hogy jól menjenek a dolgok. És kiszúrta minket, éppen a Dóczy zsidó vallástanárának, Grünhut tanár úrnak a hűgával lettünk a két kiválasztott. Mert addig is mi szabtuk már: mindenféle maradék darabokat vettek, és azokból szabtuk ki a dolgokat. Jól teljesítettünk, és minket kiszemelt, látta, hogy jól dolgoztunk, és nem lazáltunk közben. Teljesítményünkön is meglátszott, a bérezésünkön aztán pláne meglátszott később! És azért kellett túlórázzunk ketten, mert „oda csak” megbízható ember lehet, aki nem pocsékolja, hanem megnézi, hogy s mint ossza be az anyagot. Babaruhaszabász lett a végzettségem, de soha nem vettem hasznát azóta.

Férjem mindig imádkozott a fogságában is azért, hogy majd Isten olyan élettársat adjon melléje, aki egy tud vele lenni munkakörében és az elgondolásában. Hát így találunk egymásra, de nem mindjárt. Már ismertük egymást, de csak egy év múlva volt az eljegyzés, és két év múlva az esküvő. 1953-ban már ki volt tűzve az esküvő napja, felmondtam a munkahelyemen, a nehezen kapott munkahelyemen, és akkor egy hétre rá kerültem be a szanatóriumba tüdőbeszűrődéssel. Egy túlhajszolt munkaidőszak, lábon húzott tüdőgyulladás, magas lázam nem volt, nem írták ki az embert ilyen állapotban betegállományba. Ez már csak akkor derült ki, mikor Sztálin meghalt. Az egész társaságnak néma vigyázzban kellett ott állni. Így gyászoltuk. Egy nagy vastag asztalon dolgoztam, a szabázasztal régi tímármesternek volt az asztala, ahol a bőrt simíttgatták, széles volt. Így fogtam meg, mert nem tudtam vigyázzban állni, olyan erőtlenségem voltam, úgy remegett már a kezem. Mondta a munkatársam: „Ülj le!” – „Nem lehet.” – „De hát fehér vagy, mint a fal.” – „Nem lehet. Ha én most leülök, ebből politikai ügy lesz, hogy nem gyászolok kellőképpen, nem adom meg Sztálinnak a tiszteletet.” Tudom, mikor lefűjték ezt a nagy vigyázzban állást, én akkor lerogytam. Azt mondja: „Most azonnal menj az orvoshoz, mert rossz rád nézni, hogy hogy nézel ki.” Hát elvánszorogtam. Ott pedig teli volt a kis váró, nem volt ülőhely, a falat támasztottam csak, mert nem bírtam állni. A végén bent ébredtem fel a rendelőben, mert kint összeestem, úgy szedtek föl a földről. Aztán kérdezte a doktornő, olyan 50 körüli nődoktorunk volt a Hajnal utcán: „Mi történt magával?” Én mondom: „Nem tudom. Ott álltunk vigyázzban, hogy Sztálin meghalt, így gyászoljuk.” És rám néz, mondja: „Maga annyira sajnálta azt a Sztálint?” Mondom: „Sajnáltam, mert ha meg nem tért Jézus Krisztushoz, akkor biztos a kárhozatba jut.” Akkor összecsapja a kezét, az asszisztensének mondja: „Hallod? Még a lelki üdvéért is felelősséget érez ennek az embernek.” Hát gondolom, hogy ők ismerhették egymást, nyugodtan beszélt előtte. De mikor felültettek, aztán magamhoz tértem, akkor ez a mozdulat maradt bennem, ahogy összecsapja a kezét, hogy hallott már ilyet, hogy még a lelkéért is aggódott! „Mi volt az előzménye ennek, mi lehet?” Mondtam, hogy nagyon megfáztam egyszer, azt tudom, hogy kiizzadva, egy nyomorék betegnek a tolókosiját hajtottam végig a Péterfián ki az állomásra, és adtam fel utána, mert őt a vonattal elvitték, és menjen a tolókosija utána. Nagyon kimelegedtem. Utána beálltam kenyérért sorba, mint ahogy az szokás volt

akkor. Késő őszi hideg szeles idő volt, és akkor fáztam meg, de úgy, hogy borzongtam, annyira. Utána csak gyenge voltam, étvágyam nem volt. Ráfogtam arra, hogy savtalan vagyok, azért nincs étvágyam. De menni kellett dolgozni, nem írták az embert ki, 37,2 alatt táppénzre. Odáig kellett a láznak menni, hát nekem nem ment magasra a lázam. Akkor végigcsináltam ezt a telet ilyen beteg állapotban. Akkor vége van, most már esküszünk! Két hét volt a felmondási idő, és éppen egy héttel a felmondásom után estem le a lábamról. Azért tudom olyan pontosan Sztálinnak a halála napját, mert ez akkor történt, s akkor derült ki, hogy beutalnak az Augusztába, mert nagy a baj. Hát persze, hogy az esküvő elmaradt. 1954 májusában tudtunk csak megesküdni.

Lelkészfeleség és családanya

Esküvőm után elkerültünk Debrecenből, igyekeztek minél messzibbre helyezni a férjemet. Büntetésből. Túl sok szolgálata volt a környéken, és az nem tetszett a hatalomnak. Ráadásként a felesége sem tetszett... horthysta tábornok leánya. Abban az időben, ha valamelyik lelkész tisztességes munkát végzett a gyülekezetében, tehát volt gyülekezet, többen jöttek a templomba, szívesen hallgatták a prédikációkat – azt a lelkészt onnan el kellett helyezni valahova. Szándékosan tönkre kellett tenni minden gyülekezetet, és az a lelkész boldogult csak, aki felment a szószékre, és prédikálta, hogy a téieszben az Isten országa jön el, be kell lépni a téieszbe. A templom kiürült, de a lelkészt elhelyezték egy nagyobb gyülekezetbe.

Szóval a mi esetünkben az volt a helyzet, hogy először is, a püspöknek nem tetszett, hogy az „úgymond” deklasszált társadalmi osztályból származom. Ígért jó helyen állást, ha Zoli lemond rólam. Ezt kereken visszautasította, aztán már többet nem engedték vissza Hadrázra. Debrecenből minél messzebb kellett mennünk, lehetőleg 150 kilométeren túl. Egy egészen kicsi gyülekezetbe helyeztek el bennünket. 180 lélek volt a gyülekezet létszáma mindössze. Hát elmentünk Selyebre, Szikszótól északra, egész a szlovák határ felé. Néztük a térképen, és nem találtuk meg, csak nagy nehezen.

Elvittük a szüleimet is. Szerettünk ott lenni. Ott voltunk 7 évig, utána elkerültünk egy hármass gyülekezetbe, ahol állandóan motorozni kellett a férjemnek, télen-nyáron három falu között. És utána ott töltöttünk 5 évet. Ez a három falu sem volt több mint 250 lélek összesen. Az egyikben 12 református volt, de volt egy temploma. Utána aztán Alsóvadász következett.

Az első gyermek 1956-ban született Selyeben. Abba a nagy nyomorúságba, abba a kicsi kis lakásba: volt egy ekkora szoba, mint körülbelül ez, négyszer-négyes, vagy ennél rövidebb, egy tipikusan Abaúj megyei parókia sablon; mellette párhuzamosan egy egész keskeny szoba. És volt akkor még egy belépő előszoba, és abból nyílt egy olyan kicsike, hogy éppen a szüleimnek a két ágya fért el, egy szekrény, aminek a háta mögött egy kis mosdóalkalmatosság volt betéve. Ennyi volt a szobabútor. Nem is volt bútorunk se. Nem is tudtunk volna nagy lakást berendezni. És ilyen szűk körülmények közt megszületett Ildikó 56-ban, 57-ben Anikó, 60-ban Zoltán.

Hát az első helyen – szinte így mondom –, szürke kifejezés az, hogy szegénységben éltünk. Volt olyan, hogy ki kellett ülni az utcára, vagy templom lépcsőjére, és lesni, hogy mikor érkezik a kenyeres autó, és rohanni kenyérért, mert ha az ember elkésett, akkor nem volt kenyér aznap. Szóval ilyen állapotok voltak. Elvitték a búzát, nem sütöttek otthon egy darabig a falusiak sem! Elvben kaptuk 20 mázsa búzát egy évben, ez volt a fizetés. Szóval minimális összeg volt, de nem akarom a részleteket elmondani. Jó, hogy volt veteményes kert.

És közben kerültünk át Hernádbüdre. Tehát mind a három gyerek még Selyebre született a szikszói kórházban. A gyerekek a nyolc általánost otthon végezték, mindegyik gyermek. Óvoda sem volt még, Alsóvadászon sem, pedig nagyobb falu volt. Később taníttattuk őket a debreceni kollégiumban, akkor már vegyesen voltak ott fiúk-lányok. Selyebről elköltöztünk egy újabb helyre, Hernádbüdre öt évre. Ezt Alsóvadász követte. Ez az alsóvadászi tartózkodás 25 év lett. De nagyon jól éreztük magunkat, nagyon szerettük a gyülekezetet, és a gyülekezet is szeretett bennünket. Volt egy híres férfikórusa a gyülekezetnek, amikor mi ott voltunk, akkor volt 130 éves. Szóval egy régi,

még a 19. századból fennmaradt, tekintélyes férfikórus, versenyeket nyertek a környéken. És ez mind összetartó erő volt a gyülekezetben. Zoli lett a kórus vezetője, mert közben a kántortanító elköltözött a faluból, családi ok miatt. Ott maradtak a kórusvezető nélkül, és így lett Zoliból botcsinálta kórusvezér.

Telefonunk csak a harmadik helyen, Alsóvadászon volt. De az is egy kedvezményes lehetőség volt, hogy éjszakára kikötötték a postait, és a miénket rákötötték, úgyhogy akkor tudtunk beszélni. Nagyon nehéz időszak volt.

Férjem '90-ben ment nyugdíjba... több ok miatt. Főleg azért, mert annyira megszorodtak a szolgálatai. Akkor lehetett menni Kárpátaljára, Erdélybe szabadabban, és oda járogattunk, oda szervezett különböző szolgálatokat. Szóval ezeket a dolgokat csinálni kellett, de egyszerűen már nem bírta a gyülekezeti munkát ellátni emiatt, mert szinte állandóan úton volt. És akkor még hozzácsatoltak két falut Alsóvadászhoz. Mert túl kicsi volt a falu egyik helyen, ahol meghalt a lelkész, a másik helyen elment. És akkor még az ráadás volt, hogy egy vasárnap négy-öt szolgálata volt, körülbelül 12 kilométereket kellett utazni közben.

A gyerekek helyben ugye nem tanulhattak volna tovább. Akkor volt két lehetőség, járassuk be naponta busszal őket - ismerjük az akkori buszutazási lehetőségeket -, hát ezt semmiképpen nem akartuk. Arra meg pénzük nem lett volna, hogy fizessünk értük internátusban vagy magán személynél. Hát kihez adja az ember oda a gyermekét? És azt mondtuk, hogy akkor inkább a debreceni kollégiumban, Asztalos nagyszülők ott laknak, akkor mégis van valami családi kapcsolat, vasárnap délután kimennek, együtt vannak, mi is Debrecenben csak megfordulunk többször, meg tudjuk őket látogatni. És itt került aztán az, hogy mind a három gyermekünk a debreceni kollégiumban érettségizett.

Az első gyermekünk egyből a gyógyszerészet felé fordult, mert nagyon melegszívű gyermek, aki abban az időben nagyon sokszor végzett egészségügyi kiségetést. Például Abaújszántón lakott egy orvos barátunk, szintén a debreceni csoportból, gyermekorvos,

és tudta, hogy Zoli már tudott injekciót beadni. És ha került egy olyan páciens, 5 kilométerre (földúton, hegynek felfele kellett onnan menni Abaújszántóra), hát azt mondja, nem volt szívem azt mondani, hogy jöjjenek vissza holnap is megint hegynek felfele a gyerekekkel. Menjenek a református paphoz. Adott levelet, hogy: légy szíves, ilyen és ilyen adagú gyógyszert, fogják vinni, add be a gyerekeknek. Akkor szerette meg az egészségügyet. És nem volt számára probléma az, hogy ő gyógyszertárba menjen dolgozni, gyógyszertári-asszisztensit el is végezte, és ott dolgozott. Onnan Debrecenbe helyezték, mikor férjhez ment, és már akkor itt lakott, Hajdúszoboszlón.

A férje Erdélyből átkerült fiatalember, aki még nem, mint lelkész jött át, itt tette le a magyar érettségét. Azért, hogy legyen neki, mert megvolt az ottani, de itt letette magyarul is, a magyar tantárgyakat, magyar irodalom és történelem, a hajdúszoboszlói gimnáziumon keresztül. Ő teológiára ment. Ő egy komoly hívő ember volt, és éppen ezt szerette meg a lányomban, hogy őt is ilyennek ismerte meg. Az ő lelkésze Erdélyben beletartozott abba a körbe, amibe mi itt Magyarországon. Ő küldött vele egy üzenetet, levelet, és azt hozta el személyesen. Mert ők kétévenként jöhettek csak.

Annak idején, mikor mi is mentünk, meglátogattuk a lelkészt, és ez a fiatalember hozta a levelet, és akkor ismerte meg Ildikót, és szerette meg. Két évig várt, míg újra kijöhetett, és akkor jött a kérés: hogy szeretné őt elvenni. Hogy erdélyi származású, nekünk nagy öröm volt egyrészt, másrészt sajnáltuk, hogy egy magyar emberrel kevesebb lesz Erdélyben. De láttuk, hogy tényleg Istentől való lehetőség volt ez. És nagyon szépen élnek itt Hajdúszoboszlón, nagyon komoly munkát végeznek. Most már 24 éves házaspár elmúltak, most már a debreceni egyházmegyének az esperes helyettese. Nagyon agilis. Épített egy Idősek Otthonát. Ötvennél is többen vannak benne idősek. És ennek a gondozását, vezetését ő látja el. Ildikó hazajött a gyógyszertárból, ott a Kistemplom melletti főgyógyszertárban dolgozott, és így aztán most már itthon dolgozik, ő adminisztrál, irodavezető, és az öregeknek a pártfogója. Nagyon szereti az öregeket, és az öregek is őt. Láttam, mikor voltunk odaát, és az öreg néni nem vett észre, csak én álltam oldalt, és láttam, mikor Ildikó elment mellette, utána nyúlt, és megsimogatta a

lányom karját. Szóval látszott, hogy bensőséges szeretetkapcsolat van közöttük, megtalálták a helyüket.

A második kislányunk egyszerűbb eset. Ő már másodikos gimnazista korában eldöntötte, hogy teológiát akar tanulni, nagyon hűségesen végigjárta a teológiai útját, és aztán hozzáment egy teológushoz. Ők most jöttek haza Amerikából nyolc év után. New York mellett egy gyülekezetben nyolc évig voltak kint. Van öt gyermekük, mindegyik gyerek itthon kezdte még az iskolát el. Mezőtúrról mentek ki öt évre, mert kint tanult a princetoni egyetemen ösztöndíjasként a vőnk. Sokfelé hívták, és meg akarta magát próbálni. Kimentek gyerekekkel, és mondom, most jöttek, a legkisebbik most érettségizett odakint. Ő is hazajött: egyiknek sem volt kedve amerikaivá lenni. Ők is alig várták az öt év elteltét, próbálkoztak, hogy jöjjenek, de addig itthon már a nagyobb helyeken (ami már a kor szerint is megilletné, meg tanultsága szerint is) addigra már nem volt állás. Aztán mikor már lett volna, akkor keresztbe tett valaki, jó magyar szokás szerint. Úgyhogy nyáron itthon voltak a fiuknak az esküvőjére. Mondtam, nem mondtam? Teológus lett az unokám is.

Elvégezte a Pázmánynak a kihelyezett történelem és szociológia szakát Piliscsabán, és utána azt mondta, hogy ő szeretne teológus lenni, és közben már beiratkozott Debrecenbe. És most már második éve kint van, segédlelkész Hajdúnánáson, és ezen a nyáron meg is nősült. Most készíti a diplomamunkáját, doktorit szeretne csinálni.

A harmadik gyermek, a fiúnk, érettségi után Budapestre ment fel egy barátjának a tanácsára, és nagy fényképész volt már akkor, és a Magyar Távirati Irodának volt az egyik fotósa éveken keresztül. Ő egyetemet nem végzett, csak a fotózással kapcsolatban volt diplomája. Most jár főiskolára, már négy felnőtt gyermekes apaként szőlész-borász főiskolára, mert közben vettek Tokaj mellett egy szőlőt, abban dolgozik, a családi központ fenn van Pilisborosjenőn, ott építkeztek. Lejár a szőlőbe akkor, amikor munka van, hétfőjére hazamegy, vagy a család jön le hozzá, felesége legtöbbször. A gyerekeket beadták a Pápai Református Kollégiumba, hogy nyugodtan dolgozhassanak. A feleségének is olyan munkaköre van, hogy ő sem tud otthon ülni a gyerekekkel, már ki

is nőttek ebből a korszakból, hogy a mama kell, hogy őket őrizze. A fiúnk most már a fotózást, csak hobbiszinten csinálja, ha szükséges, a felszerelése megvan hozzá, de nagyon tartalmas élete volt ezzel kapcsolatosan. Volt, hogy egy csoportot ki kellett Izraelbe kísélni, úgyhogy ott is megfordult, mint fotós. Így a világnak több táján is. A berlini falnál... a leomlásánál,...stb.

Fényképalbum

A fénykép címe:	Édesanyám
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	Torda
A fénykép készítésének éve:	1910 körül
Kulcsfigura:	Horváth Ilona

Édesanyámról rendkívül jellemző ez a kép. Bár műteremben készült mégis a természetes arcát mutatja.

A fénykép címe:	Édesapám
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	n.a.
A fénykép készítésének éve:	1910 körül
Kulcsfigura:	Toókos Gyula

A kép az édesapámat ábrázolja fiatal hadnagyként az 1910-es évek elején. A nagyenyedi gimnáziumban kezdte a középiskolát, és aztán tizenöt éves korában váltott a katonai középiskolára, és ment Sopronba.

A fénykép címe:	Szüleim esküvői képe
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1921
Kulcsfigura:	Toókos Gyula, Horváth Ilona

A trianoni határ miatt Erdélyben rekedt menyasszony végre 1921 őszén tudott átjönni, és ez már a második királypucss után közvetlenül volt ez a felvétel, úgyhogy csoda, hogy a fáradtság nem látszik édesapám arcán, ez egy nehéz helyzet volt akkor. Az édesapámnak itt már elég sok kitüntetése van. Nem hiába volt az első vitézek között. József főherceget avatta először vitézzé Horthy külön, és utána a későbbi 6 törzskapitányt.

A fénykép címe:	Családunk
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1929
Kulcsfigura:	Toókos Gyula

Ez egy családi kép, amelyen a szüleim és mind a négy gyermek látható. Baloldalon az édesanyám, utána Enikő húgom, Uzonka, Csaba, és én. Édesapám itt már ezredesi egyenruhában van.

A fénykép címe:	Dóczy's teadélután
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1930-as évek közepe
Kulcsfigura:	Toókos Ildikó

Egy gimnáziumi rendezvényen vagyok látható a jobb szélén. Egy csoportképből van kinagyítva. Valami teadélutánszerű rendezvény volt, és erre az úgymond testvér gimnazisták, a fiúk a református gimnáziumból is átjöttek. Azt tudom, hogy édesanyám képviselőfánkot csinált egy nagy tállal, még mindig előttem van a képe, hogy vitték át, mert mi ott laktunk a szomszédjában a gimnáziumnak.

Mind a három lány tőlünk a Dóczyba járt. A bátyám Nyulason végezte az első elemi, a többi már bent a Kollégiumnak az elemi iskolájában járta ki. Utána katonaiskolába ment Kőszegre. Én ott érettségiztem a Dóczyban '42-ben, a húgaim négy gimnázium után átmentek – akkor kereskedelminek mondtuk –, a mostani közgazdasági középiskolába. Felsőkereskedelminek hívták akkor, ott már praktikus tárgyakat tanultak: angolt vagy franciát is a német mellett. Érettségi után szerettem volna menni egyetemre is, de édesapám azt mondta, hogy az egyetemista lányok – akkor is volt már az erkölcsükkel baj – nagyon szabadosak, nem akarja a lányát olyan helyre adni. Így aztán maradtam otthon.

A Dóczy nagyon jó iskola volt, azt tudom mondani: közösségre nevelő, munkára, tanulásra készítő. Egyébként Szabó Magdát onnan ismerem, hogy én akkor voltam hetedikes vagy nyolcadik gimnazista, mikor ő hospitálni járt be hozzánk. Akkor ő már végzős volt az egyetemen. Nem tudom, mennyi látszik meg belőlem mostan a hajdani dóczyból, de azt tudom, hogy nagyon összetartók voltunk. A 65 éves érettségi találkozót még megtartottuk.

A fénykép címe:	Konfirmációs képem
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1939
Kulcsfigura:	Toókos Ildikó

Ez a kép 15 éves koromban készült. A konfirmáció nagyon jelentős esemény a református fiatalok számára.

A fénykép címe:	Első bálozós képem
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1940-es évek eleje
Kulcsfigura:	Toókos Ildikó

Jogászbálon voltam, ott készült. Ennekem volt kesztyűm, mégpedig édesanyámtól örökölt háromnegyedes hosszúságú, könyök alattig érő, de ezen a képen nem látszik. Édesanyám volt a gardemama.

A fénykép címe:	Szüleim közös képe
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1930-as évek
Kulcsfigura:	Toókos Gyula, Toókos Gyuláné

Ez a két kép sajátos együttes. Egyrészt édesapámról a '30-as évek első felében készült kép, és mellette édesanyámról két évtizeddel korábban készült kép. Ezt a képet nagyon szerette édesapám.

A fénykép címe:	Esküvői képünk
Interjúalany neve:	Asztalos Zoltánné, sz. Toókos Ildikó
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1954
Kulcsfigura:	Asztalos Zoltán, Toókos Ildikó

1954. május 9-én volt az esküvőnk négy év várakozás után, négy év jegyesség után a debreceni Nagytemplomban. Férjem egykori főnöke Hajdúhadházzól Debrecenbe került a Nagytemplomba, és ő esketett bennünket. Akkor már tudtuk, hogy hová kerül a férjem lekésznek. Úgyhogy már az esküvő utáni vasárnapon elutaztunk Selyebre.

Az interjúalany és családja

Interjúalany

Teljes név: **Toókos Ildikó**
Születési hely és idő: Budapest, 1924
Hol élt még: Debrecen (1926-1954), Selyeb (1954-1960)
Hernádbüd (1960-1965), Alsóvadász (1965-1990)
Hajdúszoboszló (1990-)
Halálhely és idő: -
Iskolai végzettség: gimn. érettségi
Foglalkozás: háztartásbeli
Nemzetiség: magyar
Vallás: ref.

Testvér 1

Teljes név: **Toókos Csaba**
Születési hely és idő: Budapest, 1922
Hol élt még: Debrecen, Szovjetunió (1944-48, hadifogság)
Halálhely és idő: Budapest, 2005
Iskolai végzettség: jogi egyetem
Foglalkozás: műszaki rajzoló
Nemzetiség: magyar
Vallás: ref.
Házastárs: Bereczki Lívía
Gyermekei: Aba, Estilla, Iringó, Tünde, Örkény-Levente

Testvér 2

Teljes név: **Toókos Enikő**
Születési hely és idő: Nyíregyháza, 1926
Hol élt még: Debrecen, Alcsútdoboz, Tabajd, Budapest
Halálhely és idő: -
Iskolai végzettség: érettségi
Foglalkozás: háztartásbeli
Nemzetiség: magyar
Vallás: ref.
Házastárs: Kovács Dezső, Ielkész
Gyermekei: Enikő, Keve, Boglárka, Kadosa

Testvér 3

Teljes név:	Toókos Uzonka
Születési hely és idő:	Debrecen, 1928
Hol élt még:	Debrecen, Göncruszka, Fony
Halálzási hely és idő:	-
Iskolai végzettség:	kereskedelmi érettségi
Foglalkozás:	főkönyvelő
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	ref.
Házastárs:	Bojtor István, lelkész
Gyermekei:	Emese

Házastárs

Teljes név:	Asztalos Zoltán
Születési hely és idő:	Debrecen, 1926
Hol élt még:	Szovjetunió (1945-1947, hadifogoly), Selyeb (1954-1960) Hernádbüd (1960-1965), Alsóvadász (1965-1990) Hajdúszoboszló (1990-)
Iskolai végzettség:	teológiai akadémia
Foglalkozás:	református lelkész
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	református
Szülei:	Asztalos Gyula (1894-1971), vasúti tiszt, kádármester Nacszinsky Ilona (1899-1983), háztartásbeli
Testvérei:	Asztalos Gyula (1920, főkönyvelő) Asztalos Ilona (1922, irodai alkalmazott)

Gyermeke 1.

Teljes név:	Asztalos Ildikó
Születési hely és idő:	Szikszó, 1956
Hol élt még:	Selyeb, Hernádbüd, Alsóvadász
Halálzási hely és idő:	-
Iskolai végzettség:	gimn. érettségi, egészségügyszakiskola
Foglalkozás:	gyógyszertári asszisztens
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	ref.
Házastárs :	Ferenczi Pál
Gyermekei:	-

Gyermeke 2.

Teljes név: **Asztalos Anikó**
Születési hely és idő: Szikszó, 1957
Hol élt még: Selyeb, Hernádbüd, Alsóvadász
Halálzási hely és idő: -
Iskolai végzettség: ref. teológiai akadémia
Foglalkozás: ref. lelkész
Nemzetiség: magyar
Vallás: ref.
Házastárs : dr. Kocsis Attila
Gyermekei: Áron (református lelkész), Márk (vállalkozó), Réka (egyetemista), Anna (egyetemista), Zsófia (gimnazista)

Gyermeke 3.

Teljes név: **Asztalos Zoltán**
Születési hely és idő: Szikszó, 1960
Hol élt még: Selyeb, Hernádbüd, Alsóvadász
Halálzási hely és idő: -
Iskolai végzettség: Bálint György Újságíró Iskola, Károly Róbert Főiskola
Foglalkozás: fotóriporter, szőlész-borász
Nemzetiség: magyar
Vallás: ref.
Házastárs : Zupcsán Erika
Gyermekei: Márton (egyetemista), Benedek (egyetemista), Borbála (egyetemista), Bendegúz (gimnazista)

Apa

Teljes név: **Toókos Gyula**
Születési hely és idő: Vajasd (Erdély), 1883
Hol élt még: Budapest (1920-1926), Debrecen (1926-tól), Selyeb (1954-1958)
Halálzási hely és idő: Szikszó, 1958
Iskolai végzettség: Ludovika Akadémia
Foglalkozás: honvéd huszár tábormok
Nemzetiség: magyar
Vallás: református
Testvérei: Toókos Jenő (ref. lelkész)
Toókos Gizella (lelkészfeleség)
Toókos Géza (főszolgabíró)

Toókos Andor (banktisztviselő)

Toókos Margit (háztartásbeli)

Toókos Béla (gazdálkodó)

Apai nagyapa

Teljes név:

Születési hely és idő:

Hol élt még:

Halálzási hely és idő:

Iskolai végzettség:

Foglalkozás:

Nemzetiség:

Vallás:

Szülei:

Testvérei:

Toókos Sándor

Hosszúaszó (Erdély), 1835

Marosvásárhely, Kolozsvár, Vajasd

Boroskrakkó, n.a.

teológiai akadémia

ref. lelkész, esperes

magyar

ref.

n.a.

Toókos Jenő (ref. lelkész)

Toókos Gizella (lelkészfeleség)

Toókos Géza (főszolgabíró)

Toókos Andor (banktisztviselő)

Toókos Margit (gazdatiszt feleség)

Toókos Béla (gazdálkodó)

Apai nagyanya

Teljes név:

Születési hely és idő:

Hol élt még:

Halálzási hely és idő:

Iskolai végzettség:

Foglalkozás:

Nemzetiség:

Vallás:

Szülei:

Testvérei:

Szendrei w. Josefa Toókos Sándorné

Vajasd, n.a.

-

Vajasd, n.a.

n.a.

háztartásbeli

magyar

ref.

n.a.

n.a.

Anya

Teljes név: **Magyarzsákodi Horváth Ilona**
Születési hely és idő: Torda, 1897
Hol élt még: Budapest, Nyíregyháza, Debrecen (1926-tól)

Selyeb (1954-1960), Hernádbüd (1960-1961)
Halálozási hely és idő: Hernádbüd, 1961
Iskolai végzettség: polgári iskola
Foglalkozás: háztartásbeli
Nemzetiség: magyar
Vallás: ref.
Testvérei: Horváth Miklós (sz. 1901), Horváth György (sz. 1902)

Horváth Róza (sz. 1906)

Anyai nagyapa

Teljes név: **Dr. Horváth Miklós**
Születési hely és idő: Torda, 1856
Hol élt még: -
Halálozási hely és idő: Torda, 1944
Iskolai végzettség: jogi doktorátus
Foglalkozás: alispán (Torda-Aranyos vm.)
Nemzetiség: magyar
Vallás: ref.
Szülei: n.a.
Testvérei: Horváth Róza (főügyész feleség)

Horváth Polixénia

Anyai nagyanya

Teljes név: **Illyés Helén** dr. Horváth Miklósné
Születési hely és idő: Mezősályi (Erdély), 1876
Hol élt még: Torda
Halálozási hely és idő: Kolozsvár, n.a.
Iskolai végzettség: középiskola
Foglalkozás: háztartásbeli
Nemzetiség: magyar
Vallás: ref.
Szülei: n.a.
Testvérei: Illyés Nelly (férj: Inczédi Ádám, 1 gyermek)

Illyés Gizella (férj: Bodor Zsigmond, 1 gyermek)

Illyés Olga (férj: Veress Jenő, 3 gyermek)

Családfa

